MUHANDISLIK & IQTISODIYOT

№4

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik, fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

2026
APREL

Milliy nashrlar

OAK: https://oak.uz/pages/4802

05.00.00 - Texnika fanlari
08.00.00 - Iqtisodiyot fanlar

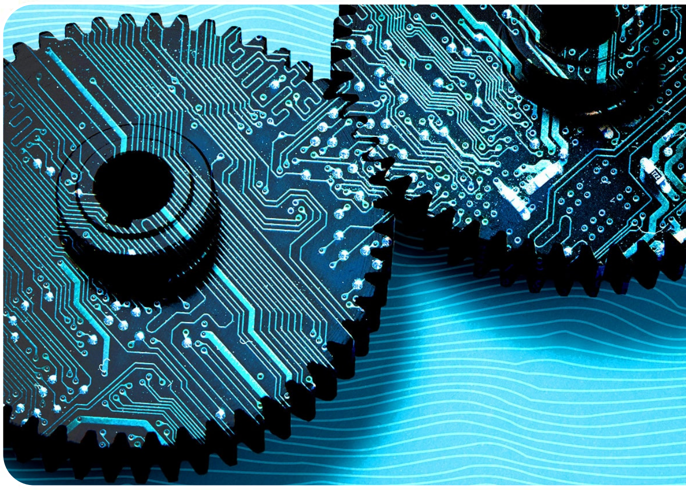

ISSN: 3060-463X

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta’limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 2026-yil, aprel.

Bosh muharrir:
Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o‘rinbosari:
Shakarov Zafar G‘afforovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay’ati:
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O‘z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor
Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor
Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Bo‘taboyev Mahammadjon To‘ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,
Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Toxirov Jaloliddin Ochil o‘g‘li, texnika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent
Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Sharipov Sardor Begmaxmat o‘g‘li, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Tursunov Ulug‘bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD
Botirov Bozorbek Musurmon o‘g‘li, Texnika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)
Jo‘raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.
Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor
Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.
Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Pardaev Umidjon Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xolmirzayev Ulug‘bek Abdulazizovich, Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc)

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
05.01.07 – Matematik modellashtirish
05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
05.04.01 – Telekommunikasiya va kompyuter tizimlari, telekommunikasiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
05.08.06 – "G'ildirakli va gusenisali mashinalar va ularni ishlatish" (texnika fanlari)
05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 – Makroiqtisodiyot
08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 – Ekonometrika va statistika
08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 – Marketing
08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 – Menejment
08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
Hamkorlarimiz:
1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA • СОДЕРЖАНИЕ • CONTENTS

MUNDARIJA

STRATEGIC INTEGRATION OF BUSINESS PLANNING AND FORECASTING IN INDUSTRIAL ENTERPRISES........11
Sharipov K.A., Ismatullayev T.R.

ВКЛАД БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ В СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ МАХАЛЛЕЙ РЕСПУБЛИКИ КАРАКАЛПАКСТАН: МЕХАНИЗМЫ, ДИНАМИКА И СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ОРИЕНТИРЫ........21
Бабаназарова Гульзар Зиуатдиновна

BUDJET TASHKILOTLARIDA XARAJATLARNI REJALASHTIRISH VA MOLIYAVIY NAZORATNI TASHKIL ETISH........27
Karayev Payzillaxon Yusufxonovich

FERMER XO‘JALIKLARINI MOLIYAVIY QO‘LLAB-QUVVATLASHDA SUBSIDIYA AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH........32
Xakimov Zafar Ibragimovich

IQTISODIY O‘SISHGA ERISHISHDA DAVLAT INNOVATSION VA INVESTITSION SIYOSATINING O‘RNI........38
Xaydarova Yorqinoy Asqar qizi

QURILISH SANOATIDA KORXONALARNI MOLIYALASHTIRISHNING NAZARIY KONSEPSIYALARI VA ZAMONAVIY YONDASHUVLARI........44
Igitov Jurabek Kuzibekovich

ОСОБЕННОСТИ ВЫБОРА СТРАТЕГИИ РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ МЕТАЛЛУРГИЧЕСКОГО КОМПЛЕКСА........50
Абдуллаева Матлуба Нематовна, Акбарова Муфаррах Мухитдиновна

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ КОМПЛАЕНС-КОНТРОЛЯ В КОМПАНИЯХ С ГОСУДАРСТВЕННЫМ УЧАСТИЕМ В УЗБЕКИСТАНЕ........56
Халтурдиев Айтмурат Маратович

O‘ZBEKISTONDA RAQAMLI IQTISODIYOTNING ICHKI BELGILARI........64
Saatova Lolaxon Ergashevna

INNOVATSION YONDASHUVLAR ASOSIDA OZIQ-OVQAT KORXONALARIDA RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISH MEXANIZMLARI........71
Pulatov Abdullo

MAJBURIY IJRO ETISH CHORALARINI TAKOMILLASHTIRISH: MILLIY VA XORIJIY TAJRIBA........76
Axmedov Zafarjon Zokirjon

МОДЕЛЬ ИНТЕГРИРОВАННОЙ СИСТЕМЫ ESG-ТРАНСФОРМАЦИИ И ЭКОНОМИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ ЕЁ РЕАЛИЗАЦИИ НА ПРЕДПРИЯТИИ ПО ПРОИЗВОДСТВУ ПОЛИМЕРНОЙ УПАКОВКИ........80
Ташпулатов Дильмурад Рустамович

KORPORATIV KORXONALARDA KAPITALNI BUDJETLASHTIRISH JARAYONINI TAKOMILLASHTIRISH YO‘LLARI........85
Latipova Shaxnoza Maxmudovna

INNOVATSION MENEJMENTDA KOMMUNIKATSIYA VA TASHKILIY MOSLASHUVCHANLIKNING ROLI: O‘ZBEKISTON SHAROITI MISOLIDA........92
Atamatov Abduxalil Salomovich

QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARINING AHAMIYATI VA UNING SALOHIYATINI BELGILOVCHI OMILLAR........97
Qodirov Baxodir Tursunovich, To‘rayev Qaxramon Zokirjonovich

NAMANGAN VILOYATIDA AYOLLAR TADBIRKORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA TADBIRKORLIK MUHITINI BAHOLASH 103
Raximova Moxigul Isroiljonovna

O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA TO‘G‘RIDAN-TO‘G‘RI XORIJIY INVESTITSIYALARNI JALB ETISH BILAN BOG‘LIQ MUAMMOLAR VA ULARNI BARTARAF ETISH YO‘LLARI 107
Davitova Shaxzoda Doniyor qizi

ANALYSIS OF THE FORMATION OF MARKET DEMAND AND THE ESTABLISHMENT OF EQUILIBRIUM IN A MARKET ECONOMY 112
Kamilova Nargiza

BO‘LAJAK FIZIKA O‘QITUVCHILARINI NANOTEXNOLOGIYA SOHASIDAGI BILIMLARNI TAQDIM ETISHGA VA O‘QITISHGA TAYYORLASH METODIKASI 115
Sottarov Abduvali Umirqulovich

INTEGRATING AI INTO STRATEGIC MANAGEMENT IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS 120
Uktamova Durdona Bakhtiyor qizi, Sultonali Umaraliyevich Mekhmonov

BARQAROR RIVOJLANISH SHAROITIDA IJTIMOIY HISOBOTLAR VA ULARNING AHAMIYATI 130
Sayfullayev Mexroj Sayfullayevich

SANOAT KLASTERINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING USLUBIY JIHATLARI 135
Satvoldiyev Ulugbek Kamilovich

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA TIJORAT BANKLARI LIKVIDLIGINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI 140
Yangiboev Rustam Berdiyarovich

MINTAQA IQTISODIY O‘SISH DRAYVERLARINI RIVOJLANTIRISHDA MOLIYAVIY XAVFLARNI BOSHQARISH MEXANIZMLARI 145
Turopova Nigora Xolmurod qizi

ЭКОЛОГИЯ ТУРИСТА КАК МЕТОД СОЗДАНИЯ КОМФОРТНОЙ И УСТОЙЧИВОЙ СРЕДЫ ДЛЯ ПУТЕШЕСТВЕННИКОВ 149
Наурызбаев Алиакбар Рустамович

BINO VA INSHOOTLARNI BARPO ETISHDA PREFABRIKATSIYALASHGAN HAMDA MODULLI QURILISH TIZIMLARINI AQLLI BOSHQARUV ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH 152
Solijonov Javoxirmirzo Obidjon o‘g‘li

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA AKSIYADORLIK TIJORAT BANKLARIDA KORPORATIV BOSHQARUVNI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH 163
Saidaxmedova Aida Mirzayevna

O‘ZBEKISTONDA KO‘CHAT YETISHTIRISHNING HOZIRGI HOLATI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI 169
Abdufarmonov Farrux Faxriddinovich

O‘ZBEKISTONDA EKSPORTGA YO‘NALTIRILGAN QISHLOQ XO‘JALIGI MAHSULOTLARI SIFATI VA XALQARO STANDARTLARGA MUVOFIQLIGI TAHLILI 174
Safarova Muxabbat Radjabovna

TIJORAT BANKLARI DEPOZIT SIYOSATI VA DEPOZIT BAZASI DINAMIKASINING BANK LIKVIDLIGIGA TA’SIRI 178
Sulaymanov Samandarboy Adhambek o‘g‘li

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA ISLOMIY MOLIYANING BANK TIZIMIGA INTEGRATSIYASI: MUAMMOLAR, IMKONIYATLAR VA TRANSFORMATSIYA YO‘NALISHLARI 186
Adilov Zuxriddin Marip o‘g‘li

SAMARQAND VILOYATI SANOATINING HUDUDIY TARKIBINI TAKOMILLASHTIRISHNING AYRIM MASALALARI 190
Uralov Eliboy Omonovich

DIVERSIFIKATSIYALASHUV ASOSIDA QURILISH TARMOG‘I RIVOJLANISHINI KO‘P OMILLI BOG‘LANISHLAR ASOSIDA MODELLASHTIRISH 194
Yembergenova Aynur Aydosbaevna

ЩЕБЕНОЧНО-МАСТИЧНЫЙ АСФАЛЬТОБЕТОН В КИТАЕ: СОСТАВ, СВОЙСТВА, ИННОВАЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ 201
Карабаев Абдужаббор Мелиевич, Занг Хайфей

TADBIRKORLIK FAOLIYATIDA SUBYEKTIV RISKNI SHAKLLANTIRUVCHI KOGNITIV OMILLAR VA ULARNI BOSHQARISH MEXANIZMLARI 205
Abduxamid Abdumalikovich Bektemirov

HOMILADOR AYOLLAR UCHUN MAXSUS KIYIMLARNI LOYIHALASHDA ISTE’MOLCHILAR TALABLARINI O‘RGANISH 211
D.Sattarova, U.Vakhidova, D.Madiyarovna

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA AHOLI DAROMADLARIGA TA’SIR ETUVCHI STATISTIK INDIKATORLAR TIZIMINING METODOLOGIK ASOSLARI VA ULARNING TAHLILIY IMKONIYATLARI 217
Atayev Jaxongir Erkinovich

KICHIK BIZNES INVESTITSION KREDITLARINI TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN MOLIYALASHTIRISH 221
M.O.Yuldoshova

HUDUDNING “YASHIL IQTISODIYOT” ASOSIDA RIVOJLANISHINI TADQIQ ETISH: KO‘RSATKICHLAR TIZIMI VA BAHOLASH USULLARI 226
Shomirzayev Abdug‘affor Abdujabbor o‘g‘li

O‘ZBEKISTONDA SUV XO‘JALIGI TIZIMIDAGI QAYTA TIKLANUVCHI HAVZALAR 231
To‘rayev Rasul Nortojiyevich, Seytov Aybek Jumabayevich, Uteuliyev Niyatbay Uteuliyevich, Haydarova Roziya Davronovna

KORXONALAR IQTISODIY BARQARORLIGINING NAZARIY MODELLARI VA SINERGETIK YONDASHUV ASOSIDA BAHOLASH MEXANIZMLARI 236
Iminova Nargizaxon Akramovna

TIJORAT BANKLARINING INVESTITSIYA SIYOSATI VA QIMMATLI QOG‘OZLAR PORTFELINI BOSHQARISH STRATEGIYALARI 241
Abduvaliyev Sanjar Abdurahmonovich

PAXTA VA MEVA-SABZAVOT YETISHTIRUVCHI FERMERLARDA TAVAKKALCHILIK XULQ-ATVORINING QIYOSIY TAHLILI: ISTIQBOL NAZARIYASI ASOSIDA 249
Tadjiyev Abdusame Abduhamidovich

ФОРМИРОВАНИЕ МАРКЕТИНГОВОЙ СТРАТЕГИИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ 253
Алиев Абдулазиз Исмаилович, Кахрамонова Азиза Шухрат кизи

QQS TIZIMI SAMARADORLIGINI XALQARO INDIKATORLAR ASOSIDA BAHOLASH 259
Eshkarayev Bobir Chariyevich

QISHLOQ XO‘JALIGIDA OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA’MINLASHNING INNOVATSION USULLARI 265
Tadjimirzayev Anvar Abduvoxidovich, Batirova Raxima Abdujabborovna

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKINI BOSHQARISH MEXANIZMINING AMALIY TAHLILLARI 273
Hamroyev Sherzod Axtamovich

ПРОГНОЗИРОВАНИЕ ПОТРЕБИТЕЛЬСКОГО СПРОСА С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ МЕТОДОВ МАШИННОГО ОБУЧЕНИЯ В РОЗНИЧНОЙ ТОРГОВЛЕ УЗБЕКИСТАНА 280
Тен Марина Владимировна

O‘ZBEKISTON SANOATIDA MAHALLIYLASHTIRISH DASTURLARINING IMPORT O‘RNINI BOSISHDAGI SAMARADORLIGI TAHLILI 287
Sobitova Ra’no Solidjonovna

NEFT-GAZ LOYIHALARIDA DAVLAT VA INVESTOR MANFAATLARINI MUVOFIQLASHTIRISHNING FISKAL-BOJXONA MEXANIZMLARI 290
Mansurov Obid Zaynidinovich

QURILISH KORXONALARI FAOLIYAT SAMARADORLIGINI BAHOLASH INSTRUMENTLARI 296
Yahyoyev To'lqin Ismatulla o'g'li

MUNDARIJA • СОДЕРЖАНИЕ • CONTENTS

QURILISH KORXONALARI FAOLIYAT SAMARADORLIGINI BAHOLASH INSTRUMENTLARI

Yahyoyev To'lqin Ismatulla o'g'li
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
Iqtisodiy tahlil va statistika kafedrasi dotsenti v.b., PhD.

Annotatsiya. Ushbu maqolada qurilish korxonalari faoliyati samaradorligini baholash instrumentlari va ularning amaliy qo'llanish xususiyatlari tahlil qilingan. Xususan, moliyaviy va nomoliyaviy ko'rsatkichlar, rentabellik, xarajatlar tahlili, loyiha samaradorligi hamda KPI tizimi asosida baholash usullari yoritilgan. Shuningdek, boshqaruv tahlili va strategik boshqaruv yondashuvlari asosida qurilish korxonalarida samaradorlikni kompleks baholashning ahamiyati asoslab berilgan. Tadqiqot natijasida zamonaviy baholash instrumentlarini joriy etish korxonalarning raqobatbardoshligini oshirish va resurslardan samarali foydalanishni ta'minlashda muhim omil ekanligi aniqlangan.

Kalit so'zlar: samaradorlik, qurilish korxonalari, baholash instrumentlari, KPI, rentabellik, xarajatlar tahlili, loyiha samaradorligi, boshqaruv tahlili.

Abstract. This article examines the instruments used to assess the performance efficiency of construction enterprises and their practical application features. It analyzes financial and non-financial indicators, profitability, cost analysis, project efficiency, and KPI-based evaluation methods. Special attention is given to a comprehensive assessment approach based on management analysis and strategic management frameworks. The study concludes that the implementation of modern evaluation instruments enhances the competitiveness of enterprises and ensures the efficient use of resources.

Keywords: efficiency, construction enterprises, evaluation instruments, KPI, profitability, cost analysis, project efficiency, management analysis.

Аннотация. В статье анализируются инструменты оценки эффективности деятельности строительных предприятий и особенности их практического применения. Рассматриваются финансовые и нефинансовые показатели, рентабельность, анализ затрат, эффективность проектов, а также методы оценки на основе системы KPI. Особое внимание уделено комплексному подходу к оценке эффективности с использованием инструментов управленческого анализа и стратегического управления. В результате исследования установлено, что внедрение современных инструментов оценки способствует повышению конкурентоспособности предприятий и эффективному использованию ресурсов.

Ключевые слова: эффективность, строительные предприятия, инструменты оценки, KPI, рентабельность, анализ затрат, эффективность проектов, управленческий анализ.

KIRISH

Qurilish faoliyati mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy hayotida muhim o'rin tutadi, chunki u iqtisodiyotning asosiy tarmoqlaridan biri sifatida infratuzilmani shakllantirish va rivojlantirishga xizmat qiladi. Qurilish orqali uy-joylar, sanoat korxonalari, transport yo'llari, ijtimoiy soha obyektlari (maktablar, shifoxonalar, madaniyat markazlari) barpo etiladi, bu esa aholi turmush darajasini oshirishga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu bilan birga, qurilish sohasi ko'plab ish o'rinlarini yaratib, bandlikni ta'minlaydi va aholining daromadlarini oshirishga yordam beradi. U boshqa tarmoqlar, jumladan, sanoat, transport, savdo va xizmat ko'rsatish sohalari bilan uzviy bog'liq bo'lib,

ularning rivojlanishini rag'batlantiradi. Qurilish faoliyatining kengayishi investitsiyalar oqimini ko'paytiradi, hududlarning kompleks rivojlanishini ta'minlaydi hamda mamlakatning umumiy iqtisodiy o'sish sur'atlariga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Natijada, qurilish sohasi nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashda ham muhim omil hisoblanadi.

Qurilish korxonalarining moliyaviy hamda moddiy-texnik holatini baholash zarurati ularning barqaror faoliyat yuritishini ta'minlash, resurslardan samarali foydalanish va bozor sharoitida raqobatbardoshligini oshirish bilan bevosita bog'liqdir. Moliyaviy holatni baholash orqali korxonaning to'lovga qobiliyati, rentabelligi, moliyaviy barqarorligi hamda investitsion jozibadorligi aniqlanadi, bu esa o'z vaqtida asosli boshqaruv qarorlarini qabul qilish imkonini beradi. Shu bilan birga, moddiy-texnik holatni tahlil qilish qurilish texnikasi, asbob-uskunalar, ishlab chiqarish bazasi va infratuzilmaning qanchalik zamonaviy hamda samarali ekanligini ko'rsatadi. Bu esa ish unumdorligini oshirish, qurilish muddatlarini qisqartirish va xarajatlarni optimallashtirishga xizmat qiladi. Natijada, har ikki yo'nalishni kompleks baholash korxonaning umumiy rivojlanish strategiyasini ishlab chiqish, risklarni kamaytirish va uzoq muddatli iqtisodiy samaradorlikni ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Qurilish korxonalari faoliyati samaradorligini baholashda boshqaruv tahlilining zarurati masalasi iqtisodiy adabiyotlarda keng yoritilgan bo'lib, u turli nazariy yondashuvlar va amaliy tadqiqotlar orqali o'rganilgan. Ushbu yo'nalishda olib borilgan ilmiy izlanishlar boshqaruv tahlilining korxona faoliyatini baholash va samaradorligini oshirishdagi muhim vosita ekanligini tasdiqlaydi.

Ushbu mavzu bo'yicha mahalliy va xorijiy adabiyot manbalari tahlili shuni ko'rsatadiki, qurilish sohasida fundamental tadqiqotlar qatorida I.S. Stepanova [1], Arens E.A. [2], D.J.K. Lobbek [3], Serov V.M. [4], Gurkov I.B. [5] kabi xorijiy olimlar, shuningdek, M.K. Pardayev [6], N.T. Tuxliyev [7], O.M. Pardayev [8], M. Miraxmedov, A.A. Eshtayev, K.B. Urazov kabi mahalliy iqtisodchi olimlar tomonidan ushbu yo'nalishda turli ilmiy tadqiqot ishlari olib borilgan.

Ilmiy manbalarda boshqaruv tahlili korxona ichki resurslaridan samarali foydalanish, xarajatlarni optimallashtirish va boshqaruv qarorlarini asoslashga xizmat qiluvchi tizimli tahlil sifatida talqin etiladi. Klassik iqtisodiy nazariyada boshqaruv tahlili moliyaviy tahlildan farqli ravishda ichki boshqaruv ehtiyojlariga yo'naltirilgan bo'lib, u operatsion jarayonlarni chuqurroq o'rganishga imkon beradi.

Zamonaviy ilmiy tadqiqotlarda boshqaruv tahlilining rivojlanishi strategik boshqaruv konsepsiyalari bilan uzviy bog'liq holda ko'rib chiqiladi. Xususan, korxona samaradorligini baholashda KPI (Key Performance Indicators), balanslashgan ko'rsatkichlar tizimi (Balanced Scorecard), hamda xarajatlar tahlili kabi yondashuvlar keng qo'llaniladi. Ushbu yondashuvlar yordamida nafaqat moliyaviy natijalar, balki mijozlar ehtiyojini qondirish darajasi, ichki jarayonlar samaradorligi va innovatsion rivojlanish ko'rsatkichlari ham baholanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ilmiy-tadqiqot ishida statistik va iqtisodiy tahlil usullari, tahlil va sintez, mavhumiy-mantiqiy tahlil, shuningdek, tanlovli kuzatuv, sotsiologik so'rov, SWOT-tahlil hamda qiyosiy tahlil usullaridan foydalanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bugungi kunda mamlakatimizda qurilish korxonalari reytingi Qurilish vazirligi tomonidan ishlab chiqilgan kategoriyalar asosida reyting.mc.uz sayti orqali baholanib kelinmoqda. Ushbu kategoriyalar qurilish korxonalarining mamlakatimizdagi o'rni, boshqa qurilish korxonalari bilan raqobatlasha olish darajasi, tenderlarda qatnashish jarayonida muvaffaqiyatga erishish imkoniyatlari hamda qaysi darajadagi qurilish obyektlarini barpo etish imkoniyatlarini aniqlashga xizmat qiladi (1-rasm).

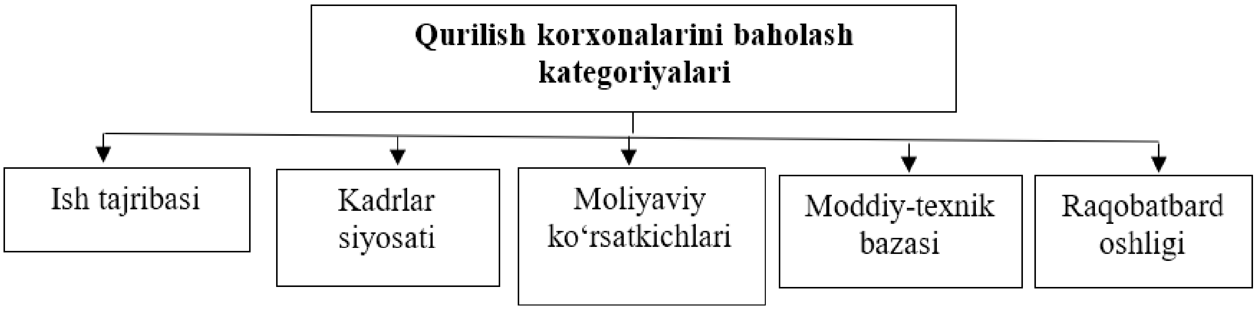

1-rasm. Qurilish korxonalarini baholash kategoriyalari

Qurilish korxonalari ushbu kategoriyalar bo‘yicha baholanishi natijasida to‘rtta guruhga ajratiladi (1-jadval).

1-jadval. Qurilish korxonalari baholanishi natijasida to‘rtta guruhga ajratilishi

Ishonchlilik toifasi	Reyting bahosi	Ishonchlilik darajasi	% dan	% gacha
A	AAA	1-yuqori daraja	85	100
	AA	2-yuqori daraja	75	85
	A	3-yuqori daraja	65	75
B	BBB	1-o‘rta daraja	55	65
	BB	2-o‘rta daraja	40	55
	B	3-o‘rta daraja	35	40
C	CCC	1- qoniqarli daraja	30	35
	CC	2- qoniqarli daraja	25	30
	C	3- qoniqarli daraja	20	25
D	DDD	1- quyi daraja	7	20
	DD	2- quyi daraja	5	7
	D	3- quyi daraja	0	5

Endilikda qurilish korxonalari o‘zining darajalarini o‘zgarishini ushbu kategoriyalar orqali yaratilgan sayt bo‘yicha kuzatib borishlari hamda o‘z faoliyatini yaxshilash yo‘llari bo‘yicha boshqaruv qarorlarini qabul qilishlari mumkin. Bugungi qurilish «Shaffof qurilish» milliy axborot tizimida amalga oshirilayotgan tenderlarida quyidagi tashkilotlar tomonidan qurilish korxonalari quyidagicha baholanmoqda.

Ushbu baholashlar o‘rganib chiqilganda qurilish korxonalarining moliyaviy-iqtisodiy salohiyatini belgilab beruvchi yagona tahliliy ko‘rsatkich mavjudligi aniqlandi. Bu O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Soliq qo‘mitasi tomonidan korxona aktivlarini aylanish koeffitsiyenti hisoblanadi.

2-jadval. O‘zbekiston Respublikasi qurilish va uy-joy kommunal xo‘jalik vazirligi tomonidan amalga oshiriladigan tenderlar baholash mexanizmi

Ko‘rsatkichlar nomi	Maksimal ball
O‘zbekiston Respublikasi Bandlik va mehnat munosabatlari vazirligi	
Baxtsiz hodisalar	1.0
Tegishli mutaxassislik bo‘yicha oliy ma’lumotga ega bo‘lgan muhandis-texnik xodimlar soni (mutaxassisliklar kodi bo‘yicha)	10.0
Tashkilot rahbarining qurilish sohasida mutaxassislik bo‘yicha oliy ma’lumotga egaligi (mutaxassisliklar kodi bo‘yicha)	3.0
O‘zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi Jamoat xavfsizligi departamenti Yo‘l harakati xavfsizligi xizmati	
Avtomikser	3.0
Avtoko‘targich, gidroko‘targich	1.0
Avtokran (balonda yuradigan)	5.0
Og‘ir yuk tashiydigan treyler	1.0
Yuk avtomashinasi	5.0
O‘zbekiston texnik jihatdan tartibga solish agentligi	
Xalqaro ISO 14001 sertifikatiga egaligi (certificate_ISO_14001)	1.3
Xalqaro ISO 9001 sertifikatiga egaligi (certificate_ISO_9001)	1.4
Xalqaro ISO 45001 sertifikatiga egaligi (certificate_ISO_45001)	1.3
O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Soliq qo‘mitasi	
Oxirgi yillik ketma-ket o‘n ikki oy davomida korxonalar tomonidan jismoniy shaxslarga to‘langan yillik daromad solig‘i summasi (moliya yili yakuni bo‘yicha)	10.0
Foyda solig‘i to‘lagunga qadar foydaga egaligi (yillik)	3.0
Xodimlarning o‘rtacha ish haqi (so‘rov yuborilgandan keyin yillik oxirgi 12 oy uchun)	2.0
Hisoblangan qo‘shilgan qiymat solig‘i miqdori (QQS)	3.0

Realizatsiya qilishdan tushgan sof tushum (oxirgi 3 yilda topshirilgan hisobotlardagi eng yaxshi ko‘rsatkich)	7.0
Tashkilot tashkil topgan yili	5.0
Aktivlar rentabelligi koeffitsiyenti	4.0
Ishlaydigan xodimlar soni va ular bo‘yicha yillik oxirgi ketma-ket 12 oyda hisoblangan daromad solig‘i (moliya yili yakuni bo‘yicha)	10.0
O‘zbekiston Respublikasi sanoat xavfsizligi davlat qo‘mitasi	
Avtokran (temir zanjirda yuradigan)	2.0
Minorali kran	4.0
O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Agrosanoat majmui ustidan nazorat qilish inspeksiyasi	
Buldozer	3.0
Katok	2.0
Ekskavator	5.0
Frontal pogruzchik	3.0
Ko‘chma statsionar beton qorgich	1.0

XULOSA VA TAKLIFLAR

Qurilish korxonalarining o‘ziga xos xususiyatlarini (kapital sig‘imdorlik, uzoq muddatli loyihalar, yuqori risk darajasi, mavsumiylik va texnik resurslarga bog‘liqlik) hisobga olgan holda ularning reytingini yaxshilash uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish lozim:

Birinchidan, moliyaviy barqarorlikni mustahkamlash - daromad va xarajatlarni samarali boshqarish, qarzdorlikni kamaytirish va likvidlikni oshirish lozim.

Ikkinchidan, zamonaviy texnika va texnologiyalarni joriy etish - innovatsion qurilish usullari va energiya tejamkor texnologiyalardan foydalanish darajasini oshirish lozim.

Uchinchidan, loyihalarni boshqarish tizimini takomillashtirish - muddat, sifat va xarajatlarni aniq rejalashtirish hamda nazorat qilishni kuchaytirish kerak.

To’rtinchidan, kadrlar salohiyatini oshirish - malakali mutaxassislarni jalb qilish va xodimlarni muntazam o‘qitishni yo’lga qo’yish lozim.

Ushbu chora-tadbirlar qurilish korxonalarining samaradorligini oshirib, ularning reytingi va raqobatbardoshligini sezilarli darajada yaxshilashga xizmat qiladi. Xulosa qilib aytganda, boshqaruv tahlilini samarali tashkil etish qurilish korxonalarining iqtisodiy samaradorligini oshirish, resurslardan oqilona foydalanish va uzoq muddatli barqaror rivojlanishini ta’minlashda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-fevraldagi “Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o‘tish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida” PQ-4611-son qarori. https://lex.uz/docs/-4746047
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 6-fevraldagi “Qurilish - montaj ishlari sifatini tubdan yaxshilash va qurilishni nazorat qilish tizimini takomillashtirish chora tadbirlari to’g‘risida” PQ-4586 sonli qarori. https://lex.uz/uz/docs/-4726130?ONDATE=16.04.2025%2000
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 28-noyabrdagi “O’zbekiston Respublikasini qurilish tarmog‘ini modernizastiya qilish, jadal va innovastion rivojlantirishning 2021-2025-yillarga mo’ljallangan strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risidagi” PF-6119-sonli farmoni. https://lex.uz/docs/-5130468
4. Экономика строителства: Учебник / под общей ред. И.С.Степанова.- 3-е изд., доп. и перераб. - М.: Юрайт-Издат, 2004.
5. B.Kattakishiev, N.Saidaxmedova, D.Kazakova, I.Fayzieva. Iqtisodiyot va menejment fanidan praktikum. Toshkent-2019.154 bet.
6. Аренс Э.А., ДЖ.К. Лоббек. Аудит. Учебник. М.: Финансы и статистика, 2001.
7. Гусева М.И., Коготкова И.З. Маркетинг в строителстве. Учебное пособие.(Серия “Высшая школа”). - М.: Книжный мир, 2011.
8. Pardaeva O.M. Xizmat ko‘rsatish soxosida oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish va samaradorligini oshirish yo‘llari. Iqtisod fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) dissertasiyasi avtoreferati. Samarqand, 2020-y, 44-bet.

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta’limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 4

© Materiallar ko‘chirib bosilganda “Muhandislik va iqtisodiyot” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

“Muhandislik va iqtisodiyot” jurnali 26.06.2023-yildan
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S–5669245 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**